

HUMAK^H

OPINNÄYTETYÖ

Kasvatusohjaaja nivelvaihtetyössä

Alakoulusta yläkouluun

Lotta Elomaa

Yhteisöpedagogi 210op

Arvioitavaksi jättämisaika

5/2024

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi

Tekijät: Lotta Elomaa
Opinnäytetyön nimi: Kasvatusohjaaja nivelvaihtetyössä
Sivumäärä: 28 ja 1 liitesivu
Työn ohjaaja: Minna Rajalin
Työn tilaaja: Vaajakosken yhtenäiskoulu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää kasvatusohjaajan tekemää nivelvaihtetyötä Vaajakosken yhtenäiskoululla. Nivelvaihtetyötä tehdään siirtyessä alakoulusta yläkouluun kuudennen luokan keväästä seitsemännen luokan alkuun. Pureudun erityisesti kuudennen luokan keväällä tehtävään työhön.

Laajemmat teemat teoriaosuudet ovat ryhmäytyminen, syrjäytyminen ja yksinäisyys sekä tunnetaidot ja itsetunto. Nämä nousevat esille nivelvaihtetyötä tehdessä. Ne tukevat opinnäytetyön aihetta sekä keräämääni aineistoa. Menetelmänä toimii laadullinen tutkimusmenetelmä. Haastattelu sekä toiminnallinen menetelmä aineistonkeruumenetelminä.

Aineistoksi haastattelin kahta kuudesluokan opettajaa, eri kouluista molemmat. Tämän lisäksi keräsin kahden kuudesluokan oppilailta post-it-lapuille vastauksia kysymykseen; Mikä yläkouluun menossa jännittää tai mietityttää. Ryhmässä yksi oli 17 vastaajaa ja toisessa 19. 17 hengen ryhmä oli koulussa, jotka jäävät samaan rakennukseen yläkouluun. Toinen ryhmä, jossa oli 19 henkilöä, siirtyvät alakoulusta uusiin tiloihin yläkouluun

Aineistojeni pohjalta selkeät teemat nousivat esille yläkouluun menoa ajatellen. Oppilaiden vastauksissa nousi eniten kaverit etenkin, että saako kavereita ja pääseekö kavereiden kanssa samalle luokalle. Myös haastatteluissa tuli ilmi se, että opettajien mielestä eniten yläkouluun menossa oppilaita puhututtaa kaveriasiat.

Lopputulena tuli ilmi, että tehty nivelvaihtetyö ollut jo hyvää Vaajakoskella. Myös aineiston vähyys tuli ilmi analyysivaiheessa. Kehityskohteita nivelvaihtetyössä löytyi. Osallisuuden yläkoulussa voisi nostaa jollekin tunnille aiheeksi. Erityisopettajan ottaminen mukaan loisi oppilaille turvaa yläkouluun mennessä. Yläkouluun voisi järjestää kuudesluokan kevään aikana vierailutunnin oman vanhan luokan kanssa.

Asiasanat: Nivelvaihe, ryhmäytyminen, kasvatusohjaaja

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community educator, Bachelor's Degree

Author: Lotta Elomaa
Title: Education counselor in transition work
Number of Pages: 28 and 1 attachment page
Supervisor: Minna Rajalin
Commissioned by: Vaajakosken yhtenäiskoulu

The work of an educational counselor in transition work is addressed in this thesis. Transition work is performed by an educational counselor as students are changed from primary school to secondary school. The students are coming from two different schools. In the first group, there were 17 respondents, and in the second group, there were 19. It was noted that the amount of material was limited.

The main themes for the theoretical section were chosen, including group cohesion, social exclusion and loneliness, as well as emotional skills and self-esteem. These themes were supported by both the topic and the collected data.

Two teachers were interviewed. Both teachers were from different schools. The teacher's perspective on the topic was sought. It was responded by both teachers that friendship matters the most to students transitioning to middle school. In the interviews, it was revealed that transition work is important. It is needed.

The importance of friends in middle school was highlighted as the result. 29 students responded with answers related to friends. Additionally, it was found that 11 students are nervous about the new spaces. They are all transitioning to new spaces for middle school.

The end result was that the conducted transition work has been effective. New types of transition period lessons can be developed. Such could be a lesson related to participation. The other could involve going together with the old class to visit the new school in the spring. A special education teacher could be present during one of the transition period lessons.

Transition work, group cohesion, educational counselor

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
	2.1 Vaajakosken yhtenäiskoulu	7
	2.2 Jyväskylän kaupungin kasvatusohjaajat	7
	2.3 Kasvatusohjaaja Vaajakoskella.....	8
	2.4 Vaajakoskella tehty nivelvaihtö	8
	2.5 Aiheen rajaaminen	10
3	TIETOPERUSTA.....	11
	3.1 Ryhmäyttäminen.....	11
	3.2 Syrjäytyminen ja yksinäisyys	12
	3.3 Tunnetaidot ja itsetunto	13
	3.4 Nivelvaihtö.....	14
4	MENETELMÄLUKU	16
	4.1 Haastattelu	16
	4.2 Toiminnallinen menetelmä	17
5	ANALYYSILUKU	18
	5.1 Kaverisuhteet uudessa koulussa.....	18
	5.2 Uusin tiloihin, uusiin ryhmiin.....	19
	5.3 Nivelvaihtöön vaikutukset	19
	5.4 Nivelvaihtöön kehittäminen	20

6	JOHTOPÄÄTÖKSET	23
7	LOPUKSI	25
	LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Tarve opinnäytetyölleni eli nivelvaihtoiminnan kehittämiseksi tuli Vaajakosken yhtenäiskoulun kasvatusohjaajalta. Koululla on kasvatusohjaajan sekä koulunuorisotyöntekijän toimesta toteutettu nivelvaihtoyötä siirtyessä neljänneltä viidennelle, alakoulusta yläkouluun sekä siirtyessä yläkoulusta toiselle asteelle. Tässä kehittämiskohteena on siirtymä alakoulusta yläkouluun. Nivelvaihtoyö koskee myös Jyskän alakoulua, josta siirrytään yläkouluun Vaajakosken yhtenäiskouluun. Tarpeena selvittää mikä tehdystä nivelvaihtoyössä toimii ja mikä ei toimi. Minkälaisia ratkaisuja voisi tehdä, jotta toimisi paremmin. Tarpeen kautta syntyi myös selkeä raami tavoitteelleni, mikä on saada vastauksia kasvatusohjaajan tarpeeseen.

Nivelvaihtoiminta Vaajakoskella kasvatusohjaajan ja nuorisotyöntekijän toimesta on sen verran uutta, että sen kehittäminen on tulevaisuuden kannalta antoisaa. Aiempaa arviointia toiminnasta ei ole tehty tai kehitetty ulkopuolisen toimesta. Nivelvaihtoyö yhteiskunnallisella tasolla on myös hyvin vähän tutkittu sekä kehitetty toiminta. Tämä vuoksi aiheen kehittäminen tärkeää ja mielenkiintoista.

Tavoitteena on luoda selkeä näkemys siitä, minkälaiset teemat ovat tärkeitä käydä nivelvaiheessa kuudesluokkalaisten kanssa läpi. Mitkä ovat niitä tekijöitä, joiden kautta jokaisella olisi turvallinen olo tulla yläkouluun. Mitkä ovat syrjäytymisen ja yksinäijämisen ehkäisemiseen vaikuttavimmat toiminnot etenkin yläkoulussa. Minua myös kiinnostaa, millaiset asiat tämän hetken yläkoulussa on pinnalla negatiivisella tavalla tai aiheuttaa keskustelua kuudesluokkalaisten keskuudessa. Näihin vastauksia saamalla toivon, että opinnäytetyöstäni voivat hyötyä nivelvaihtoyötä tekevät tahot.

Opettajien haastattelujen sekä oppilaiden kommenttien avulla pyrin tarjoamaan kehitysehdotuksia sisältävän opinnäytetyön, jota voisi hyödyntää työn tilaaja Vaajakosken yhtenäiskoulu sekä kaikki nivelvaiheen toimintaa suunnittelevat tahot. Työ edistää nuorten hyvinvointia yläkoulussa ja sen myötä antaa eväitä tulevaisuuteen. Pohja elämälle rakentuu lapsuudessa ja nuoruudessa, joten kaikki hyvinvointia edistävä työ lapsille ja nuorille on erityisen merkittävää.

2 TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tilaajan, Vaajakosken yhtenäiskoulun, joka on Jyväskylän kaupungin perusopetusta antava koulu. Tilaajana koulun sisältä henkilökuntaan kuuluva kasvatusohjaaja. Tilaajanesittelyn lisäksi esittelen nivelvaihteyttä, mitä Vaajakosken yhtenäiskoulun kasvatusohjaajan toimesta tehdään.

2.1 Vaajakosken yhtenäiskoulu

Vaajakosken yhtenäiskoulu on Jyväskylän Vaajakoskella sijaitseva 534 oppilaan koulu. Se koostuu viidestä alakoulun sekä 20 yläkoulun perusopetusryhmistä. Koulu on yksi Jyväskylän kaupungin 37 peruskoulusta. Koulu on perustettu vuonna 1954. (Jyväskylä.fi 2024.) Koulun toimintaa ohjaa perusopetuslaki sekä Lukuvuosisuunnitelma 2023-2024.

Lukuvuosisuunnitelma 2023-2024 pohjautuu Jyväskylän kaupungin Kasvun ja oppimisen palveluiden kehittämisohjelma. Yhtenä teemana vuosien 2023-2025 ohjelmassa toimii vuorovaiikutustaidot sekä yhteisöllisyys. (Vaajakosken yhtenäiskoulu 2023.) Nostan tämän teeman esille, koska siihen sisältyy nivelvaihteyttä. Koulu seuraa lukuvuosisuunnitelmaa koko lukukauden 2023-2024. Lukuvuosisuunnitelman lisäksi on erillinen hyvinvointisuunnitelma, hyvinvoinnin vuosikello, joka on Vaajakosken yhtenäiskoulun itse luoma. Se perustuu oppilaiden hyvinvointiin ja se sisältää Jyväskylän kaupungin laatimat poissaolomallin sekä kiusaamisen vastaisen toimintamallin. Lähes kaikki kasvatusohjaajan toiminta oppilaille on kirjattu malliin, myös nivelvaihteyttä. (Vaajakosken yhtenäiskoulu 2024.)

2.2 Jyväskylän kaupungin kasvatusohjaajat

Kasvatusohjaajilla on hyvin erilaisia rooleja ja ne muovautuvat koulun tarpeen mukaan. Suomen valtio ei ole määritellyt kasvatusohjaajan roolia. Kati Isometsä-Ahoniemi on kirjoittanut opinnäytetyön 2017, jossa määritellään kasvatusohjaajan työnkuva. Opinnäytetyö ei ole virallinen määräys, mutta se sisältää teemoja, joiden parissa kasvatusohjaajat toimivat. Tärkeimpänä nousi läsnäolo turvallisena aikuisena koulun oppilaiden arjessa sekä syrjäytymisen ehkäisy (Isometsä-Ahoniemi 2017).

Jyväskylän kaupungin peruskouluilla työskentelee yhteensä 34 kasvatusohjaajaa (jyväskylä.fi 2024). Jyväskylän kaupunki ei ole virallisesti määritellyt kasvatusohjaajan työnkuvaa. Heikki Kantosen blogikirjoituksessa Jyväskylän kasvatusohjaajat tukemassa nuorta ja yhteisöä 2022

syvennyttään Jyväskylän kasvatusohjaajien työnkuvaan ja toimintaympäristöön. Rooli on muuttuva ja päiväkohtainen. Kasvatusohjaaja on nuorten tukena tarpeen mukaan yksilökohtaisesti tai ryhmätoiminnassa, sekä tarvittaessa ohjaamassa nuoret oikean avun piiriin. (Kantonen 2022.) Edellä mainitut yhteiset raamit ovat laajat ja niiden sisällä pystyy vastaamaan oman työpaikan tarpeisiin. Nämä pätevät myös Isometsä-Ahoniemen opinnäytetyön johtopäätöksiin.

2.3 Kasvatusohjaaja Vaajakoskella

Vaajakosken yhtenäiskoululla kasvatusohjaajia on kaksi. Toinen työskentelee pääsääntöisesti jopo-luokan kanssa. Toinen työskentelee työparinaan koulunuorisotyöntekijä ja rooli koulussa on kasvatustoiminta oppituntien ulkopuolella sekä kasvattavat oppitunnit. Näihin sisältyy myös nivelvaihteyöskentely. Lukuvuosisuunnitelmaan 2023-2024 kirjatut monialaiset oppimiskokonaisuuksissa kasvatusohjaaja toimii isossa osassa mukana (Vaajakosken yhtenäiskoulu 2023). Tein kehittävän harjoitteluni kasvatusohjaajalle. Harjoittelussa konkreettisesti seurasin, millainen rooli kasvatusohjaajalla on Vaajakosken yhtenäiskoululla.

Työnkuvaan kuului kasvattavat oppitunnit, joiden sisältö koostui ehkäisevästä päihdetyöstä, tunnetaidoista, kaveritaidoista, ryhmäytymisestä sekä muista sillä hetkellä ajankohtaisista aiheista. Ryhmäytyminen etenkin seitsemäsluokkalaisille on koko yläkoulua ajatellen tärkeä osa, jotta kiusaamista ja syrjäytymistä pystyisi mahdollisimman hyvin ehkäistä. Kasvattavaa toimintaa tapahtuu myös yksilökeskustelujen kautta, joihin nuoret voivat itse tai jonkun toisen ohjaamana hakeutua. Osana kasvatustoimintaa on myös välitunteihin ohjelmaa, joihin oppilaat saavat osallistua.

2.4 Vaajakoskella tehty nivelvaihteyö

Nivelvaihteyö Vaajakoskella on kirjattuna koulun hyvinvoinninvuosikelloon (Vaajakosken yhtenäiskoulu 2024). Yläkouluun siirtymisen nivel koostuu kolmesta eri oppitunnista kasvatusohjaajan sekä koulunuorisotyöntekijän järjestämänä. Näiden lisäksi on yksi opinto-ohjaajien koulukuraattorin sekä tukioppilaiden järjestämä nivelvaihetunti. Osana kokonaisuuteen kuuluu myös kodin ja koulun -ilta sekä yläkouluun tutustumispäivä. Nivelvaihteyö jatkuu myös syksyllä, kun yläkoulu alkaa. Kasvatusohjaaja sekä koulunuorisotyöntekijä järjestävät ryhmäytisyöpöitä seitsemäsluokille koko ensimmäisen lukukauden ajan.

Olin seuraamassa jokaista eri teemaan kuuluvaa nivelvaihetuntia yhden oppitunnin verran, ensimmäisen Jyskässä toisen Vaajakoskella. Opinto-ohjaajien vetämän tunnin seurasin Vaajakoskella. Kolmannet tunnit seurasin molemmissa kouluissa, koska siellä suoritin myös aineiston keruun oppilailta.

Ensimmäinen oppitunti koostui ryhmässä toimimisen harjoittelusta. Tässä tavoitteena tutustuttaa kuudesluokkalaiset yläkoulu ryhmäytystoimintoihin sekä kasvatusohjaajaan ja koulunuorisotyöntekijöihin. Alkuun oli yleinen henkilöiden esittely sekä nivelvaihepaketin lyhyt esittely. Tämän jälkeen yläkoulusta kerrottiin myös lyhyesti. Oppitunti koostui leikeistä, joita tullaan leikkimään myös seitsemännen luokan alussa uuden luokan kanssa. Kasvatusohjaaja ei käyttänyt näistä nimeä leikki, vaan ryhmäytystoiminta. Toiminnat olivat tutustumiseen liittyviä ja ensimmäisessä kerrottiin oma nimi sekä jotakin itsestä. Oppilaat luokassa tunsivat kaikki jo toisensa, mutta tämän toiminnon kautta yläkoulun toimintamalleja pyrittiin tekemään tutuiksi heille. Se voi osalle luoda turvan tuntua syksyllä, kun kaikki ei olekaan uutta.

Toinen oppitunti koostui tunteista. Tunnilla oppilaat valitsivat tunnekortin ja sen avulla kuvasivat tunnettaan tällä hetkellä yläkouluun menosta. Tämän jälkeen jokainen kirjoitti itselleen kirjeen, jonka he saavat seitsemännen luokan syksyn ryhmäytystunnilla takaisin itselleen. Kirjeessä oli apuna lauseen aloituksia kuten: hienoin asia yläkoulussa, Minua jännittää, Alakoulusta jään kaipaamaan. Yhteensä näitä oli seitsemän. Tässä oppilaiden koitetaan ajatella omia tunteitaan, etenkin yläkoulua kohtaan. Korostetaan sitä, että jokainen tunne on oikea. Ei ole oikeita tai vääriä tunteita.

Kolmas oppitunti koostui itsetunnosta. Tunnin alussa jokainen oppilas valitsi itselleen vahvuuskorteista yhden heitä omasta mielestään kuvaavan kortin. Jokainen kertoi sen vuorotellen luokalle. Tunnekorttien kautta jokainen joutuu pohtimaan itseään ja omia vahvuuksiaan. Vahvuuksien jälkeen ryhtyivät oppilaat rakentamaan omaa toteemiaan. Tämä tarkoittaa sitä, että heille luettiin eri eläinten vahvuuksia, joista jokainen sai maksimissaan neljä eläintä valita. Valittujen eläinten on tarkoitus kuvastaa heidän vahvuuksiaan. Ne kootaan päällekkäin paperille ja muodostavat toteemin. Tunnin lopussa toteemilapun taakse kirjoitettiin tunnin alussa valittu vahvuus sekä vastattiin viiteen kysymykseen. Kysymyksinä oli:

- Nimeä yksi onnellinen tapahtuma elämässäsi?
- Tämän hetken tärkein asia elämässäsi?

- Mitkä asiat tuovat sinulle hyvää mieltä?
- Taito tai ominaisuus jota toiset kaipaavat, kun olet poissa?
- Vaikein asia, jonka olet voittanut tai ylittänyt?

2.5 Aiheen rajaaminen

Rajasin aiheeni koskemaan alakoulusta yläkouluun siirtymistä, vaikka nivelvaihteyttä tehdään kasvatusohjaajan toimesta myös neljänneltä siirtyessä viidennelle sekä yläkoulusta toiselle asteelle siirtymässä. Siirtyminen yläkouluun on selkeä muutos ja askel nuorelle verrattuna siirtymää neljänneltä viidennelle. Yläkoulussa muutoksia tulee paljon koulun toimesta. Muutoksista esimerkkeinä luokanvalvoja ja oppitunti kohtaiset opettajat, jaksoissa opiskelu yhden ja saman lukujärjestyksen tilalle, uusia oppiaineita kuten kotitalous sekä uudet luokkakaverit. (MLL 2018.) Näiden muutosten lisäksi tuleva tai jo päällä olevat murrosikä ovat isoja muutoksia nuorelle. Nuori voi olla suuren myllerryksen keskellä siirtymävaiheessa.

Rajasin myös aineiston keruuta yhteen Vaajakosken koulun luokkaan ja opettajaan sekä yhteen Jyskän luokkaan ja opettajaan. Haluan selvittää, vaikuttaako koulu yläkouluun siirtymisen kokemukseen. Vaajakosken oppilaan jäävät yläkouluun samoihin tiloihin, mutta Jyskän oppilaat tulevat täysin uuteen ympäristöön. Vaajakosken koulun oppilaat ovat tehneet nivelvaiheen jo siirtyessään neljänneltä viidennelle. Heillä on siinä tapahtunut jo askel kohti yläkoulua, koska siirtyivät samoihin tiloihin yläkoulun kanssa. On mielenkiintoista pohtia, vaikuttaako myös tämä heidän ajatuksiinsa koskien yläkoulun siirtymistä. Näiden kautta pyrin selvittämään eroavaisuuksia aineistonkeruun kautta kahden koulun välillä. Olisiko tärkeää huomioida nivelvaiheessa eri teemojen käsittely koulujen välillä. Tähän mennessä nivelvaihetunnit ovat olleet kaikille samat.

Otin myös kehittämiskohteeksi yhden koulun, enkä useampaa. Tässä opinnäytetyössä näkyy vain yhden koulun toimintatavat nivelvaihteydessä ja tämän kehittäminen. Lisä mielenkiintoa olisi varmasti tuonut vertailla eri koulujen oppilaiden sekä opettajien ajatuksia yläkouluun siirtymisestä, mutta resurssit eivät tässä kehittämistyössä riittäneet kuin yhden koulun tarkasteluun.

3 TIETOPERUSTA

Tässä luvussa avaan nivelvaihtelyöhön liittyviä teemoja. Pääteemoiksi olen valinnut ryhmäytämisen, syrjäytymisen sekä tunnetaidot. Lähestyn teemoja yleisesti sekä kohderyhmänä nuoret. Päälähteinäni toimii Mieli ry: nettisivut, Mikko Aallon Ryppäästä ryhmäksi (2000), sekä Anuliisa Lahtisen ja Jarkko Rantasen Tunnetaidot opetustyössä (2019).

3.1 Ryhmäyttäminen

Valitsin ryhmäyttämisen, koska koen sen tärkeäksi osaksi uuden ryhmän luomista. Sen pohjalta pystytään luomaan turvallinen tunne nuorelle yläkoulussa. Kevään nivelvaihtelotoiminnan avulla voidaan tehdä ryhmäyttämistoimintoja tutuiksi sekä tehdä henkistä valmistelua heille tulevaa muutosta kohtaan.

Ryhmäyttäminen on luottamuksen rakentamista ryhmän jäsenien välille. Sen avulla koulu- maailmassa vahvistetaan kouluun kiinnittymistä. (Papunen 2024.) Ryhmäytymistä edistetään ryhmäyttävällä toiminnalla. Tarve toiminnalle tulee ryhmän jäsenten tarpeesta kuulua ryhmään. Ihmisellä on luontainen tarve kuulua aina ryhmään niin koulumaailmassa kuin muissakin ryhmätilanteissa. Ryhmään kuuluminen luo turvallisuuden tunteen ihmiselle. (Papunen 2024.) Ryhmäyttämällä pyritään turvallisen ryhmän rakentamiseen eri toiminnallisten tehtävien kautta (Aalto 2000).

Turvallisessa ryhmässä kenenkään minuutta ei uhata. Turvallisuus jakautuu kahteen osaan psyykkiseen ja fyysiseen. Psykkinen koostuu viidestä komponentista. Komponentit ovat luottamus, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen sekä halukkuus yhteistyöhön. Jos ryhmä ei ole turvallinen ja komponentit eivät toteudu, ihmisen hyvät piirteet eivät tule esiin ryhmässä. Ne peittyvät, jotta henkilö saa ryhmän hyväksynnän. Turvallisessa tilassa jokaisella tilaa tutkia omaa minuutta. (Aalto 2000.)

Ryhmässä tärkeää vuorovaikutustaitoja, myös ryhmän ohjaajalla. Ihminen tarvitsee yhteyttä ja ymmärrystä toisilta. Kirjassa Ryppäästä ryhmäksi (2000) Mikko Aalto nostanut kahdeksan taitoa, jotka ovat tärkeimmät taidot vuorovaikutuksessa. Ne ovat: Vuorovaikutus oman itsen kanssa, eri mieltä oleminen, toisen pahan olon helpottaminen ja hyvään oloon osallistuminen, oman pahan ja hyvän olon ilmaiseminen, oman virheen ja onnistumisen myöntäminen, korjauksen palautteen antaminen sekä vastaanottaminen ja myönteisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen. (Aalto 2000.)

Ryhmäytämisen prosessiin nostaisin Aallon kirjasta nämä: ohjaajan roolin prosessissa, kohde-ryhmän tarpeet sekä lähtö tilanteen, toimintaympäristö sekä ryhmän tavoitteet prosessin aikana alusta loppuun (Aalto 2000). Yläkoulumaailmassa prosessi kestää kolme vuotta. Ohjaaja luo ryhmän turvallisuutta ja luo tilanteiden vaatimia sopimuksia ryhmän kanssa, jotta turvallisuus mahdollistetaan kaikille. Myös tilanteiden purku ohjaajan toimesta tärkeää, niin hyvässä kuin pahassa.

Osallisuus on iso osa ryhmäytymistä. Kouluterveyskyselyn mukaan 8-9-luokkalaisista pojista yli 5% ja saman ikäluokan tytöistä melkein 20% koki osallisuutensa erittäin heikoksi. (Thl 2023.) Yläkoulun 8-9-luokkalaisista 37,4% koki vuonna 2015, ettei heidän mielipiteitään kuunnella koulutyön kehittämisessä. Tässä tärkeä huomio on se, että tässä ollaan menty parempaan suuntaan. Vuonna 2008 luku oli 50%. (Nuorisotilastot 2024.) Syrjäytyminen on yksi osallisuuden vastakäsitteistä. Osallisuus luo yhteisöllisyyttä ja mahdollistaa vaikuttamisen yhteisön asioihin. Sen avulla löytää paikkansa yhteiskunnasta, kuulumalla osaksi jotakin. (Nuoret ja osallisuus 2024.)

3.2 Syrjäytyminen ja yksinäisyys

Syrjäytymisen ja yksinäisyyden valitsin yhdeksi pääteemakseni, koska kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2023 8-9-luokkalaisista tytöistä n. 20 % sekä pojista n. 10 % tuntee itsensä yksinäiseksi (Thl 2023a.). Nämä luvut ovat mielestäni sen verran isot, että kaikki mahdollinen ehkäisevä työ tulisi nivelvaiheessa tehdä, jotta yläasteella ei tarvitsisi kenenkään olla yksin. Syrjäytyneiden nuorten määrää ei Thl:n mukaan täysin voida sanoa, mutta syrjäytymisen riskitekijöitä on noin 3-10 % nuorista (Thl 2023b.) Käsite syrjäytyminen on Suomeen tullut 1980-luvulla, mutta 1990-luvulla ensimmäisen kerran puhuttu lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Nykyisen tietoyhteiskunnan rakennemuutoksen seurauksena ilmiö syrjäytyminen. (Hämäläinen 2002.) Syrjäytyminen on ongelma, jossa yksilö kokee, että ei täytä yhteiskunnan asettamia odotuksia. Odotukset tarkoittavat koulua tai työelämään pääsyä. Yksinäisyys on yksi syrjäytymisen sisältyvistä termeistä. Kuka vaan voi syrjäytyä ja se voi alkaa jo yläkouluikäisenä. (Mieli ry 2022c.) Nuori ei välttämättä itse koe olevansa syrjäytynyt, vaikka olisi sitä yhteiskunnan silmissä. Se voidaan kokea leimaavana. Ilmiö nähdään tällöin yksilön omana ongelmana, ei yhteiskunnallisena. (Hämäläinen 2002.)

Vuonna 2014 Sosiaali-lääketieteellisen aikakauslehden pääkirjoituksessa Lasten ja nuorten mielenterveys ja syrjäytyminen nähdään lasten ja nuorten syrjäytymien vahvasti sidoksissa

mielenterveyden haasteisiin. Vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa lapsen mielenterveyteen. (Marttunen, Haravuori, Santalahti 2014.)

Kiusaaminen on yksi iso teema koulumaailmassa. Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2023 yläkoulun 8-9-luokkalaisista tytöistä koulukiusaamista vähintään kerran viikossa koki vähän alle 10%. Pojilla luku oli hieman suurempi, mutta ei ihan 10% (Thl 2023).

3.3 Tunnetaidot ja itsetunto

Tunnetaidot

Tunteet kertovat ihmiselle heidän tarpeistaan sekä ajatuksista eri tilanteita ja asioita kohtaan. Ne tuovat ihmiselle informaatiota ympärillä tapahtuvasta ja ohjaavat ihmisen elämää suurimmissa osissa tilanteissa. Jokainen ihminen kokee ja näyttää tunteet omalla tavallaan. Ne eivät aina kuitenkaan ole oikeassa, jos toimii vain tunteiden varassa. (Mieli 2021a.) Nuorena tunteet voivat olla hämmentäviä, koska jotkut voivat olla täysin uusia. Uusien tunteiden kanssa voi olla haastavaa toimia, siksi nuorelle tunnetaitoja on tärkeää opettaa. (Mieli 2021b.)

Tunnetaidot auttavat tunteiden tunnistamisessa niin itseltä kuin muilta. Ne auttavat ymmärtämään tunteiden laajuuden ja merkityksen. Niiden avulla kommunikointia voi parantaa muiden kanssa toimiessa. (Mieli 2021b.) Etenkin nuorilla on erityisen tärkeää korostaa tunteiden erilaisuutta ja normaaliutta. On jokaisen oikeus tuntea mitä tuntee, tärkeää on kuitenkin se, miten niiden kanssa toimii.

Jarkko Rantanen sekä Anuliisa Lahtinen ovat kirjassaan *Tunnetaidot opetustyössä* jakaneet tunnetaidot viiteen osa-alueeseen. Alueet ovat itsensä havainnointi, itsensä ilmaisu, vuorovaikutus, päätöksenteko sekä stressihallinta. (Lahtinen, Rantanen 2019.) Koulumaailmassa tunnetaitoja opitaan kokemusten kautta, etenkin myönteisten kokemusten vahvistaminen. Aikuisena koulussa tärkeää myös omat tunnetaidot, osaa käsitellä eri tilanteissa omat tunteet. Tilanteissa, joissa esimerkiksi aikuinen koulussa rauhoittelee voimakkaasti tuntevaa nuorta, on hänen osattava käyttää tunnetaitojaan. Hyvillä tunnetaidoilla osaa tällaisissa tilanteissa toimia tilanteissa kaikkien tunteita kunnioittaen. (Lahtinen, Rantanen 2019.)

Lapsille ja nuorille tunnetaitoja voi opettaa koulumaailmassa ja sen ulkopuolella. Asioista tulee puhua ja voi kysyä tunnetiloista eri tilanteissa, ottaen samalla koko kropan mukaan pohdintaa.

Kroppa otetaan syväkuunteluun mukaan. Syväkuuntelu vahvistaa tunnetaitoja. Kuuntelemisen ja kuulluksi tulemisen taito luo yhteyden ja rauhan. (Lahtinen, Rantanen 2019.)

Itsetunto

Tunnetaitojen kautta pystyy myös tutkimaan itseään ja rakentamaan oman itsetuntonsa. Itsetuntemuksen kautta vahvistuu oma itsetunto ja oma persoona hahmottuu paremmin. Sen kautta ihminen huomaa omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Oman elämän oikeaa suuntaa on helpompaa tutkia itsetuntemuksen kautta kriisitilanteissa. (Mieli ry 2022d.) Kuudesluokkalaisten nuori ikä ei ole este sille, ettei omaa itsetuntemusta voisi harjoitella. Sitä voi harjoitella läsnäolon avulla. Pohtimalla tämän hetken elämää, minua, huonoja sekä hyviä asioita. Pysähtyä kunolla sen äärelle, mikä nyt on hyvin tai huonosti minulla tai elämässä. Pohtia itseään, omia vahvuuksia ja heikkouksia ja sanoittaa niitä ajatuksia. (Mieli ry 2022d)

Krista Pohjosen sekä Kerttu Vasamaa opinnäytetyössä Nuoren itsetuntoon vaikuttavat tekijät (2019) pohdinnoissa nousee ilmi koulun merkitys nuoren itsetuntoon. Koulussa saadaan jatkuvasti arviointia omasta tekemisestä. Arvosanat laittavat nuoret paremmuus järjestykseen ja se voi vaikuttaa negatiivisesti nuoreen. Jos nuori menestyy heikosti koulussa, se vaikuttaa huonolla tavalla hänen omaan kokemukseensa itsestään. (Pohjonen, Vasamaa 2019.)

3.4 Nivelvaihtely

Nivelvaihtelystä on haastavaa löytää tutkittua tietoa. Ann-Mari Willman on kirjoittanut nivelvaihteesta opinnäytetyön ”TÄÄLTÄ TULLAAN YLÄKOULU!” Nivelvaiheen tukimalli alakoulusta yläkouluun siirtymiseen Liperin koulussa (2016). Työ on luotu tietylle koululle, mutta tukimalli on sovellettavissa muille tahoille. Nivelvaiheessa oppilaat tulisi perehdyttää uuteen vaiheeseen. Yhtenäiskouluissa eri luokka-asteiden välinen yhteistyö. Uusia asioita kohti tulisi rohkaista. (Willman 2016.)

Siirtymisestä yläkouluun Taija Savolainen on tehnyt tutkimuksen Jyväskylän yliopiston kehittämishankkeesta Alakoulusta yläkouluun (2005). Tutkimuksessa oppilaista 24 vastasi pelonkohteeseen yläkoulussa jonkin toisten ihmisten kanssakäymiseen liittyvän vastauksen. Kiusaamisen, muut oppilaat tai opettajat. Etenkin kiusaaminen nousi vahvasti esille, koska tutkimuksessa siihen oli vastannut 17 oppilasta. Myös tutkimuksen haastatteluissa nousi ilmi kiusa-

tuksi joutumisen pelko sekä se, saako kavereita. (Savolainen 2005.) Muita pelkoja tutkimuksessa nousi uusi ympäristö yhdeksällä vastaajalla sekä 24 vastaajalla koulutyöskentely (Savolainen 2005.)

Tutkimuksessa oli otettu myös odotukset esille yläkoulua kohtaan. Savolainen toteaa tutkimuksessaan, että odotukset ja pelot ovat hyvin samankaltaisia kuudesluokkalaisilla (Savolainen 2005.) Näiden pohjalta tutkimuksessa todetaan, että nivelvaiheessa on hyvä nostaa esille oppilaiden huolia ja odotuksia. Etenkin pelkoja on hyvä tuoda esille rauhoittavalla tavalla, myös vanhemmille järjestettävässä vanhempainillassa. Aiheet voisi nostaa esille myös syksyllä nivelvaihetöiminnan jatkuessa pohtimalla, onko nämä huolet tai odotukset toteutuneet. (Savolainen 2005.)

4 MENETELMÄLUKU

Tässä luvussa käyn läpi kehittämistyössä käyttämäni menetelmät. Käyn läpi perusteet menetelmien valinnoille sekä toteuttamistavat. Kvalitatiivinen on tavoitteeni kannalta hyödyllisempi tutkimus. Koen, että vapaamuotoiset haastattelut sekä toiminnallinen menetelmä toimivat minun kehittämistyössäni parhaiten. Niiden kautta annan vastaajille tilaa omaan pohdintaan, jolloin saan itse mahdollisimman todenmukaista informaatiota. Koen, ettei tässä tilanteessa kvantitatiivinen lähestymistapa olisi palvellut työtäni niin hyvin.

4.1 Haastattelu

Haastattelin aineistoksi kahta kuudesluokan opettajaa. Opettajat ovat mukana oppilaiden matkassa koko kuudennen luokan ja näkevät sen kautta pinnalle nousevia teemoja koskien siirtymää yläkouluun. Toinen opettajista opettaa Vaajakosken yhtenäiskoululla ja toinen Jyskän koululla. Yksilöhaastatteluiden kautta pyrin saamaan opettajien näkemyksen yläkouluun siirtymisen kriittisistä kohdista. Minkä he näkevät suurimpana haasteena siirtymävaiheessa, jolloin voisin päästä lähemmäksi sitä, mikä vaatii kehittämistä nivelvaiheessa. Toinen haastateltavista on ollut mukana nivelvaiheessa edeltävän kuudesluokan kanssa jo viime vuonna. Tämän vuoksi pyrin saamaan edeltävän vuoden 2023 nivelvaiheesta tietoa, mikä hänen mielestään toimi, mikä ei.

Teemahaastattelun valitsin menetelmäksi, koska sen kautta saan laajaa informaatiota. Olin lähettänyt kysymykset jo etukäteen haastateltaville. Kysymykset olivat suuntaa antavia ja keskusteluja tiettyihin teemoihin ohjaavia. Haastateltava saa mahdollisuuden kysymysten avulla avata omaa näkemystensä asiasta ja luoda keskustelua myös haluamaansa suuntaan. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2006.) Se antaa tilaa ohjata keskustelua niihin asioihin, jotka opettaja kokee lasten yläkouluun siirtymisessä merkittävänä. Toteutin haastattelut puhelinhaastatteluina Teamsissa, koska aikataulullisista syistä emme kyenneet toteuttamaan haastatteluja kasvotusten. En halunnut viesteillä toteuttaa, koska niiden kautta keskustelu keskittyy täysin minun laittamien kysymysten pohjalle.

Haastattelu sisälsi kysymykset:

- Mitkä asiat yläkouluun siirtymisessä eniten jännittää kuudesluokkalaisia opettajan näkökulmasta?

- Millaista keskustelua opettajana olet kuullut niveltuntien jälkeen yläkouluun siirtymisestä? Vai onko keskustelua aiheesta kuulunut ollenkaan?
- Millainen suhtautuminen on kuukeilla yläkouluun? Oletko huomannut oppilaissa muutosta yläkouluun suhtautumiseen nivelvaihetuntien jälkeen?
- Millaiset asiat itse koet sellaisina, jotka olisi hyvä huomioida nivelvaiheessa siirryessä yläkouluun?

4.2 Toiminnallinen menetelmä

Valitsin toiminnallisen menetelmän, koska uskon tämän kautta saavani kaikista totuudenmukaisinta informaatiota. Pohdin pitkään minkälainen menetelmä antaisi mahdollisimman validia tietoa. Minkälainen antaisi lapsille mahdollisimman paljon rohkeutta vastata rehellisesti. Tehtävänantoa pohdin myös sen kannalta, kuinka se olisi mahdollisimman selkeä kuudesluokkalaisten ymmärtää.

Kuudesluokkalaisten toteutan toiminnallisen menetelmän, jonka kautta pyrin selvittämään heidän pelkonsa tai jännityksen kohteensa yläkouluun siirtymisessä. Alkuperäisessä ideassa jokainen saa itselleen valita joko punaisen keltaisen tai vihreän lapun. Väri kertoo jännitysasteen siten, että punainen otetaan, jos jännittää paljon, keltainen on välimuoto ja vihreä otetaan, jos ei oikeastaan jännitä. Näiden jälkeen jokainen kirjoittaa siihen maksimissaan kolme sanaa, mitkä yläkouluun menossa jännittää. Jos on valinnut vihreän lapun, siihen kirjoittaa asian mikä yläkouluun menossa on eniten mielen päällä. Lopulta tehdessä tätä ei lappujen värillä ollut väliä, vaan jokainen kirjoitti maksimissaan kolme asiaa, mitkä jännittävät tai mietityttävät yläkoulua ajatellessa.

Haasteena toiminnallisessa menetelmässä voi olla suppeat vastaukset, jolloin luotettavuutta on hyvää pohtia tarkoin. Parilla sanalla noin laajan muutoksen sanoittaminen voi olla haastavaa ja etenkin lapselle. Riskinä on myös se, riittääkö lapsilla rohkeutta vastata rehellisesti. Tilanteessa lapsi voi helposti vastata samalla tavalla, miten kaveri vastaa. Pyrkimyksenäni kuitenkin saada selville onko mahdollisesti tiettyjä samoja teemoja, mitkä nousevat heidän kauttaan esille. Myös eroavaisuudet kahden eri koulun välillä on mielenkiintoista selvittää.

5 ANALYYSILUKU

Tässä luvussa esittelen aineistoni. Haastatteluja tein kaksi. Haastateltavista käytän tässä nimiä H1 ja H2. H1 on Vaajakosken yhtenäiskoulun opettaja. H2 on Jyskän koulun opettaja. Litteroin haastattelut ja tämä myötä analysoin litteroitua tekstiä.

Kahden koulun kahden eri luokan oppilaista käytän nimiä K1, jolloin puhun Vaajakosken koulun oppilaista sekä K2, jolloin puhun Jyskän koulun oppilaista. K1 vastaajia oli 17 ja K2 vastaajia oli 19. Kirjoitin annetut post-it-lappujen vastaukset excel-taulukkoon ja analysoin vastauksia sen kautta.

5.1 Kaverisuhteet uudessa koulussa

Haastattelujen sekä oppilaiden lappuihin laittamien vastausten myötä eniten oppilaita yläkouluun mennessä jännittää ja mietityttää uusi luokka ja uudet kaverit. Oppilaiden vastauksista kysymykseen, mikä eniten jännittää tai mietityttää yläkouluun menossa, yhteensä kaikista 36 osallistuneesta 29 vastauksessa mainittiin uusi luokka tai saanko kavereita tai molemmat. (Kuva 1) Se oli kummassakin kohde koulussa eniten mietityttävä asia.

Haastateltavien vastaukset kysymykseen; mitkä asiat yläkouluun siirtymisessä eniten jännittää kuudesluokkalaisia opettajan näkökulmasta, tukivat myös oppilaiden vastauksia.

” No toi kysymyshän tulee esille tuossa arviointikeskustelussa, kun se on tota se siirtyminen yläkouluun on kuudennen luokan arviointikeskustelun teema ja lähes poikkeuksetta sanotaanko niin kun 9 oppilasta 10 mun mielestä nostaa siellä kaveriasiat esille ja siinä on mun mielestä sellainen tavallaan sävy että he ovat pohtineet sitä että mitäköhän se yläkoulu tuo tullessaan ja se herättää niin kun huolestuneisuutta että säilyykö omat tutut kaverit.” (H1 2024.)

” No se mitä sieltä tulee esille, niin on ollut se, että pääsee joko samalle luokalle kaverin kanssa. Kysytäänkö kaveritoiveita ja sitten että tuleeko, että ketä omalle luokalle tulee. Toinen asia siellä, mikä on mietityttänyt, että että saako uusia kavereita, jääkö yksin ja ja jou-tuuko, ruvetaanko kiusaamaan.” (H2 2024.)

Tuttujen kavereiden säilyminen yläkoulussa huolestuttaa kuudesluokkalaisia. Luokkajaot selviävät oppilaille toukokuun lopussa. Huoli tulevasta luokasta on inhimillinen. Yläkoulumaailmassa yksinäisyyttä tuntevia on niin pojissa, kuin tytöissä. Huoli kiusaamisesta sekä kavereiden saannista tuli ilmi myös Savolaisen 2005 tekemässä tutkimuksessa. Tämä teema on selkeästi

ajankohtainen edelleen, joka nostaa huolta. Opinnäytetyöni on tehty lähes 20 vuotta myöhemmin, mutta sama teema nousee isoimpana esille.

5.2 Uusin tiloihin, uusiin ryhmiin

Oppilaiden vastauksissa isoin ero kahden koulun välillä on luokkien löytyminen. Oppilaat, jotka jäävät samoihin tiloihin yläkouluun, eivät maininneet kertaakaan luokkien löytymistä jännittävänä asiana (K1 2024). Oppilaista, jotka siirtyvät alakoulusta eri koulun tiloihin yläkouluun, 11 vastasi luokkien sijainnin jännittävänä tai mietityttävänä asiana (K2 2024.)

” ja sitten se, että joillakin ne tarvitsee yksilöllisen käynnin, että koululla etukäteen ja jonkun kanssa on jo puhuttukin että että ja yläkoulussa sanottu että että voi tulla että että se on huomioitu että osa voi tarvita just sen, että hukkuu hukkuu kouluun ja on on on on vaikea sopeutua ehkä usein uuteen tilaan ja muuta että sitten voi tutustua itse itse vaikka aikuisen kanssa tai opettajan kanssa tai ohjaajan kanssa niinku rauhassa siihen tilaan kun siellä ei ole vaikka vaikka hirveästi muita.” (H2 2024.) Opettajan havainto on sama, K2 oppilaita mietityttää uudet tilat ja niissä mahdollisuus eksymiselle.

5.3 Nivelvaihteyden vaikutukset

Haastateltavilta kysyin nivelvaihteyden näkymisestä sekä merkityksestä kuudesluokkalaisten elämässä. Minua kiinnostaa tietää, nouseeko tunneilla sellaisia asioita esille, jotka herättävät keskustelua myös opettajan kuullessa. Kysyin, millaista keskustelua opettajana olet kuullut nivelvaihetyksen jälkeen yläkouluun siirtymisestä vai onko keskustelua aiheesta kuulunut ollenkaan.

” Joo, äärimmäisen harvoin tulee mitään, koska totta kai se tunnin lopun tilanne on semmoinen, että oppilaat lähtee tosi ne lähtee välitunnille siitä eteenpäin tosi nopeasti ja toi on yleensä kyllä mä ajattelen sellaista keskustelua, että sitä käydään sitä keskustelua siis kaveriporukan kanssa, että sitä ei jäädä ehkä tähän puntaroimaan” (H1 2024.)

” Eipä juuri, että että he keskustelisi minun kuulen siitä niin ei kovinkaan ja kysyin sitten ohjaajalta niin sanoi että ei ole kyllä kuullut että hän sanoi että nää lapset niillä on paljon kaveriteita nyt seiskaluokalla että että ja iso sisaruksia on että ne varmaan sieltä saa paljon tietoa tai on jo saanutkin kaikesta käytännön asioista ja muista että että on on paljon tuttuutta siinä siinä niinku jo valmiiksi siinä puhe puheessa että en ole en ole kuullut.” (H2 2024.)

Nivelvaihetunnit eivät aiheuta sellaista keskustelua, että jäätäisiin opettajan luokse pohtimaan. Tässä on hyvä korostaa sitä, ettei oppilaiden keskinäisiä keskusteluja tiedetä.

Kysyin haastateltavilta myös kuudesluokkalaisten suhtautumisesta yläkouluun. Haluan saada informaatiota siitä, muuttuuko opettajan mielestä oppilaiden suhtautuminen yläkouluun nivelvaihetuntien jälkeen. Tässä minua kiinnostaa myös koulujen väliset erot, onko niitä. Kysymykseen; oletko huomannut oppilaissa muutosta yläkouluun suhtautumiseen nivelvaihetuntien jälkeen H1 vastasi näin:

” Ja se muuttuu kyllä kuudennen luokan aikana tavallaan et aluks ollaan mun mielestä ihan rauhassa tota ollaan siellä kuudennella luokalla ja kyllä ne nivelvaihetunnit ja tota kaikki tää että siellä alkaa tulla opo pitää yläkoulutunnin ja siellä on tukarit mukana ja näin niin kaikki tuo luo niinku selkeästi tietoisuutta siitä, et nyt meillä tässä vaiheessa kevättä niinku nyt viitataan kuudenteen luokkaan jo silleen tavallaan että nyt vielä suoritetaan tämä loppuu” (H1 2024.)

H2 vastasi samaan kysymykseen puolestaan näin:

” No yllättävän vähän tuntuvat jännittävän sitä, että kysyin kyllä kaikilta arviointikeskustelussa nyt ennen joulua ja joulun jälkeen niin hyvin vähän oli tää ikäluokalla se, että että niitä että miettimisiä että en tiedä ajatteleeko se on niin kaukainen asia, että ei ole vielä ajankohtainen, mutta hyvin vähän että mulla on vertailukohtana niinku kuudes luokka viime vuodelta niin paljon enemmän silloin silloin me mietitytti asioita.” (H2 2024.)

5.4 Nivelvaihetyn kehittäminen

Halusin myös saada opettajien näkökulmaa siihen, mikä olisi nivelvaiheessa tärkeää ottaa huomioon. H1:ltä kysyin sitä, mitkä ovat tärkeitä teemoja nostaa esille nivelvaihetöinnassa.

” No totta kai niitä varmasti tulee, mutta jotenkin se semmoinen ehkä semmoinen jo vähän pidemmälle ehtinyt kypsyys koululaisena ja tavallaan vähän niinku tavoitellaan sellaista niin kun opiskelijan asemaa, että siellä on sitä sellaista itseohjautuvuutta jo niin mun mielestä se on niinku ylipäättään sitä omasta koulunkäynnistä huolehtimista.” (H1 2024.)

H2 kanssa samasta aiheesta keskusteliin aiemmin jo, kun hän mainitsi, että erityisopettaja olisi tärkeää tavata jo nivelvaiheessa keväällä.

” sen ehkä voisi vielä, että se erkaope, joka joka niinku olis niin olis hauskaa, että jos se olisi se siihen kerkeis, se vähän tuntuu, että siitä kuitenkin tulee monelle sellaiseen aika tärkeä” (H2 2024). Tässä kontekstina keskustelu, jossa H2 kertoi siitä, että oppilashuollon kannalta tärkeimmät henkilöt tulevat nivelvaiheessa tutuiksi.

Esitin H2 kysymyksen, millaiset asiat itse koet sellaisina, jotka olisi hyvä huomioida nivelvaiheessa siirtyessä yläkouluun, kohdalla.

” ja ja sitten se että toki nää niinku kiusaamisasiat ja ihmishdeasiat on hirveän tärkeitä oppimisen tuki ja sitten ehkä niitä keillä on saatu saatu tukea niinku tuki toimimaan ja jollakin vasta ihan vasta kuudennella luokalla, että tavallaan tavallaan pääsisi niinku ja en nyt en tiedä miten se niinku menee, mutta se se toive on että että, siinä niinku se tuki niinku vahva tuki lähtisi heti käyntiin eikä niin että odotellaan nyt kuukausi tai kaks.” (H2 2024.)

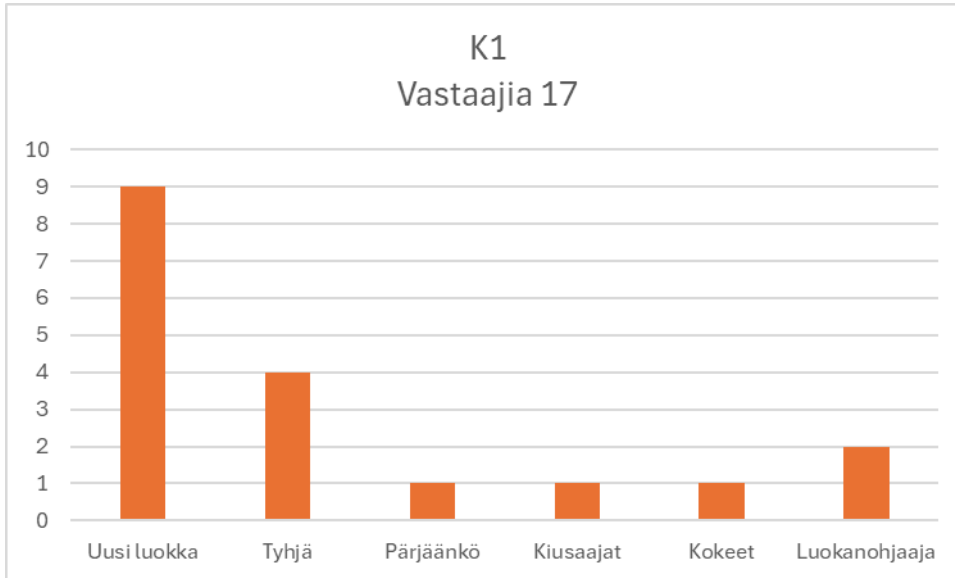
Kiusaaminen on koulumaailmassa iso haaste ja sen puolesta puhuu myös tilastot. Moni kokee tulleen kiusatuksi, lähes 10% niin tytöistä, kuin pojista (Thl 2023.)

Muita pinnalle nousseita asioita oli K2 oppilaista neljällä kokeet ja läksyt sekä yhdellä uudet oppiaineet. Myös yksi K1 oppilaista vastasi kokeet ja yksi vastasi, että pärjääkö hän. Tämä aihe nousi esiin haastatteluissa H1:sen kanssa.

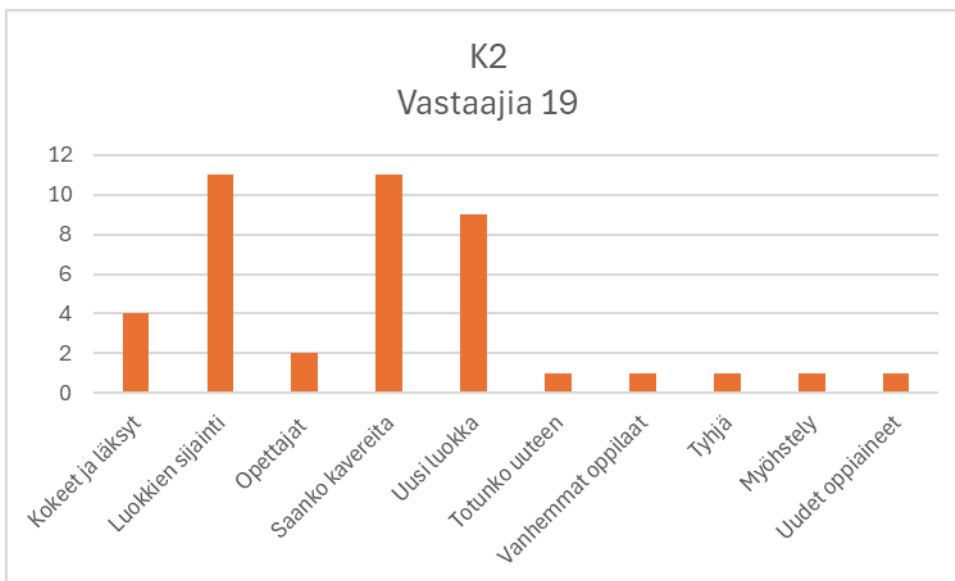
” ehkä myös vaaditaan lapsilta tosi vähän, että mun mielestä se että he menee, menisi sinne niillä valmiuksilla että he saa omat koulutyöt hoidettua niin se olisi tosi niin kun siellä prioriteettilistan kärjessä” (H1 2024.)

H1 kanssa keskustellessa nousi esille nivelvaihteyden henkilökohtaisuus ja itsenäinen tekeminen.

” nivelvaihejutut nehän on tosi henkilökohtaisia että ne saavat itse pohtia ja tälleen näin että se on enemmän sellaista hiljaista, mikä ei ehkä sitten näykään niin paljon ulospäin.” (H1 2024.)

Kuva 1

Kuva 2

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yksi isoimmista teemoista, joka nousi esille huolena yläasteelle menossa, on kaverisuhteet. Se nousi esille niin haastatteluissa, kuin oppilaiden vastauksissa. Koen, että siihen olisi erityisen tärkeää kiinnittää huomiota nivelvaiheessa. Mielestäni on tärkeää, että uusi luokka tapaa toisensa jo keväällä. Se on uusi toimintatapa kyseisessä koulussa tietojeni mukaan. Sen lisäksi mielestäni enemmän nivelvaihetunneilla tulisi paneutua kaverisuhteiden merkitykseen ja siihen, kuinka uusille ihmisille tulee antaa mahdollisuus. Painotettaisiin etenkin sitä, ettei aiemmin kuultujen juttujen perusteella kannata tuomita ketään. Havaintojeni pohjalta helposti niin lapset kuin aikuiset eivät anna ihmiselle välttämättä edes mahdollisuutta, jos on kuullut jotakin juoruja henkilöstä.

Koen myös sen, että itsetuntoa koskeva nivelvaihetunti on äärimmäisen tärkeä. Vaikka haastatteluista ja toiminnallisesta menetelmästä ei noussut tämä teema esille, koen sen silti isoksi osaksi nuorten elämää. Sen pohjalle rakentuu vahvasti myös kaverisuhteet, jolloin jokaisen olisi hyvä pohtia omaa minäkuvaa myös nuorena yläkouluun menevänä.

Aineistojen pohjalta tuli ilmi, että uusiin tiloihin siirtyvät oppilaat jännittävät uusia tiloja. Kehittäisin nivelvaihetunnin, jossa luokat käyvät kevään tutun luokan kanssa tutustumassa yläkoulun tiloihin. Tällä tavalla uudet luokkalaiset eivät tuo lisää stressiä, vaan ryhmä on jo ennalta tuttu. Tällä tavalla mahdollistettaisiin keskittyminen tiloihin. Tunnille voisi ottaa myös erityisopettajan, jolloin hänen kasvonsa tulisivat tutuiksi.

Ryhmyttäminen ei ole kevään nivelvaihetunneilla ideana, koska ryhmä on silloin jo toisilleen tuttu. Keväällä oppilaita on kuitenkin hyvä valmistella tulevaan ryhmytys prosessiin. Heille voidaan kertoa mitä uuden porukan kanssa tehdään ja luoda kuvaa mahdollisuuksista, joita uusi ryhmä tuo. Ei pelottelua vaan nimenomaan tuoda uusi ryhmä positiivisessa valossa esille. Tämä toisi turvaa, kun uuden luokan kanssa alkaisi ryhmytysprosessi syksyllä. Leikit ja leikkien vetäjien kasvot olisivat tuttuja.

Osallisuuden korostaminen ja mahdollistaminen oppilaille niin nivelvaiheessa, kuin koko yläkoulun ajan. Kaveriasioissa on ymmärrettävää, ettei oppilaat voi itse vaikuttaa ja osallistua luokkien muodostamiseen. Koen kuitenkin, että nivelvaiheessa voisi tuoda ilmi osallisuuden mahdollisuuden yläkoulussa. Tuotaisiin ilmi vaikuttamismahdollisuuksia yläkoulun aikana sekä sitä, kuinka yli luokkarajojen omien kavereiden kanssa voi toimia muun muassa liikka-
vaksina tai oppilaskunnanhallituksessa.

Haastattelussa nousi H1 kanssa esille myös se, että nivelvaihetunnit ovat tosi henkilökohtaisia ja oppilaat paljon itse pohtivat. Aiemmin haastatteluissa tuli ilmi, ettei oppilaat puhu opettajan kuullen nivelvaiheesta muuta, kuin kaveriasioita. Pohdin itse mahdollisuutta sille, voisiko tätä muuttaa. Kuudennen luokan opettaja, joka on oppilaille tuttu ja turvallinen aikuinen, otettaisiin mukaan nivelvaihetyöhön. Vaikka hän ei tule heidän mukanaan yläkouluun, mutta hän osallistuisi nivelvaihetunneilla toimintaan ja olisi mukana luomassa keskustelua yläkoulusta. Tunneilla muut aikuiset ovat oppilaille vieraita. Opettaja voisi tuntien jälkeen keskustella käydyistä asioista oppilaiden kanssa, jolloin pelkoja ja pohdintoja yläkoulusta voisi enemmän nousta esille.

7 LOPUKSI

Yhteiskunnallisesti koen, että opinnäytetyöni aihe on tärkeä. Nivelvaiheen käyvät kaikki alakoulusta yläkouluun siirtyvät, mutta myös muut nivelvaiheet on hyvä huomioida, kuten peruskoulusta toiselle asteelle siirtyminen. Koulut, joissa ei tehdä nivelvaihteyttä, voivat saada esimerkkiä opinnäytetyöni avulla. Joissain kouluissa voi esimerkiksi vain opinto-ohjaaja tehdä nivelvaihteyttä, jolloin se saattaa pohjautua pitkälti pedagogisiin asioihin. Olisi kuitenkin tärkeää nostaa esille myös kaikki muu sen ympärillä sosiaalisista suhteista yksinäisyyteen. Työtä voi kehittää oman koulun tarpeiden mukaisesti. Tässä on kuitenkin valmis pohja työhön, koska kerron jo valmiiksi tehdyt nivelvaihteyden vaiheet.

Työssäni suurin haaste oli aineistojeni vähyys. Sen tajuaminen analyysivaiheessa vaikutti paljon lopun tekemiseeni. Aika ei olisi enää riittänyt uusien keruuseen, joten päädyin käyttämään suppeaa aineistoa ainoastaan. Kattavampi aineisto olisi luonut paremman pohjan kehitystyölle. Kehittäminen oli haastavaa, koska kehityskohtia ei noussut montaa esille aineistoistani. Vaajakoskella aiemmin tehty nivelvaihteyttä oli hyvää sekä kattavaa.

Tilaaajalta saaman palautteen kautta tuli ilmi, että oppilaat käyvät tutustumassa uusiin tiloihin uuden luokkansa kanssa keväällä yhteisenä päivänä, kaikkien tulevien seitsemäsluokkien kanssa. Päivän he viettävät uuden luokan kanssa, joten tämä ei täysin ole sama, kuin kehittämäni vanhan luokan kanssa tutustuminen. Tässä idea on kuitenkin tutustumisen kanssa sama, tilat tulevat tutuiksi ja samalla opettajien sekä henkilökunnan kasvot nähdäiksi. Koen kuitenkin itse edelleen, että etenkin he, jotka tulevat uusiin tiloihin yläkouluun, voisivat myös vanhan luokkansa kanssa käydä tutustumassa yläkoulun tiloihin ja erityisopettajaan erillisenä päivänä. Tuli ilmi, että joskus aiempina vuosina yläkouluun on vanhan luokan kanssa käyty tutustumassa, mutta nyt koettu tarpeellisemmaksi aloittaa uuden luokan kanssa ryhmäytyminen mahdollisimman aikaisin eli kuudennen luokan keväällä.

Tilaaaja vaikutti tyytyväiseltä kehitystyöhöni, mutta esille nousi sanan ”leikki” käyttäminen puheessani toiminnallisista harjoitteista. Hän kommentoi, että se tuo monelle seitsemäsluokkalaistalle mieleen lapset. Se voi olla heille kasvun aikaa ja ”leikkeihin” osallistuminen siksi negatiivinen asia, siitä kieltäytytään. He käyttävät termiä toiminnallinen harjoite, jonka myötä heidän tullessa seitsemännelle kukaan ei joudu ”leikkimään”, eikä täten mahdollisesti tule niin monia negatiivisia suhtautumisia harjoitteisiin.

Työni antaa paljon pohjaa kehittämiselle. Seitsemäsluokkalaisia voisi haastatella ja kysyä, miten he ovat sopeutuneet yläkouluun sekä sitä, onko omat pelot ja ajatukset yläkoulusta toteutuneet. Näitä saatuja tietoja voisi verrata kuudesluokan syksyn teemoihin. Sen pohjalta pystyisi luomaan kuudesluokan kevään tunteja joko uudenslaisiksi tai jatkaa samaan malliin. Koen, että informaatio seitsemännen luokan syksyllä oppilailta voisi olla todella antoisaa. Myös aihetta voisi katsoa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten näkökulmasta. Heiltä voisi selvittää, mikä on ollut yläkoulun aikana eniten sopeutumista vaativaa tai yllättänyt eniten. Heiltä voisi selvittää, onko joitakin sellaisia ilmiöitä, mitä opettajat ja muu koulun henkilökunta ei ole osannut nähdä yläkouluun mentäessä sekä nykyhetkellä. Näiden tietojen pohjalta voisi tulevia yläkoululaisia ikään kuin varoitella tai valmistaa tulevaa varten.

Mielestäni myös eri koulujen nivelvaihtoiminnan vertailu ja sen pohjalta kehittäminen, olisi tärkeää yhteiskunnallisesti. Oppilaiden kokemusten pohjalta selvittää, millaisen nivelvaiheen jälkeen oppilaat sopeutuvat parhaiten yläkouluun. Onko jossakin koulussa toimivin prosessi jo olemassa, jota muut koulut voisivat soveltaa. Tässä kuitenkin nousee esille se, että työ voi olla myös koulun tarpeeseen toimivaa, eli toisessa koulussa ei aina toimi sama kuin toisessa. Koen kuitenkin, että vertailun pohjalta voisi jokainen koulu kehittää omalle koululle juuri sen sopivimman tavan. Yhtenäiskoulujen ja muiden koulujen välinen ero on myös mielenkiintoinen. Tässä opinnäytetyössä tuli ilmi se, että yhtenäiskoulun oppilaita ei jännitä uudet tilat, mutta muualta tulevia ne jännittävät.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää kasvatusohjaajan tekemää nivelvaihtoyötä Vaajakosken yhtenäiskoulussa siirtyessä alakoulusta yläkouluun. Oma henkilökohtainen tavoitteeni oli täyttää tilaajani tavoite ja tarve sekä samalla oppia kehittämään ja ymmärtämään millainen nivelvaihtoyökokonaisuus on yleisellä tasolla toimivaa. Koen oman tavoitteeni täytyneeksi siltä osin, että opin paljon nivelvaihtoyöstä. Siitä, miksi sitä tehdään, miten sitä tehdään ja myös sitä, millainen minun mielestäni voisi olla toimivaa. On kuitenkin todettava, ettei kehitystyö itsessään ollut niin kattavaa, kuin olisin itse toivonut.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. 3.painos. Hausjärvi: My Generation Oy.
- Hämäläinen, Juha 2002. Mikä ihmeen syrjäytyminen. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 3(2), 91-94. Viitattu 20.4.2024. <https://doi.org/10.30675/sa.116247>
- Ijäs, Tuutikki & Peräaho Katri 2022. Mieli ry. Blogiteksti ”Kuule ja näe nuori” Viitattu 2.5.2024. <https://mieli.fi/blogit/kuule-ja-nae-nuori/>
- Isometsä-Ahoniemi, Kati 2017. Kasvatusohjaajan tehtävänkuvan laadinta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 12.4.2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/131180/Isometsa-Ahoniemi_Kati.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Jyväskylän kaupunki 2024. Oppilasmäärät kouluittain. <https://www.jyvaskyla.fi/opetus/perusopetus-jyvaskylassa/oppilasmaarat-kouluittain>
- Jyväskylän kaupunki 2024. Kasvatusohjaaja. <https://www.jyvaskyla.fi/search?query=kasvatusohjaaja>
- Kantonen, Heikki & Luomala Henna & Paahto Mikael & Saarinen, Kati & Tuukkanen Merja 2022. Jyväskylän kasvatusohjaajat tukemassa nuorta ja yhteisöä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Blogiteksti. Viitattu 13.3.2024. [Jyväskylän kasvatusohjaajat tukemassa nuorta ja yhteisöä - Xamk](https://www.jyvaskyla.fi/search?query=kasvatusohjaajat+tukemassa+nuorta+ja+yhteisoa)
- Lahtinen, Anuliisa & Rantanen Jarkko 2019. Tunnetaidot opetustyössä. (E-kirja.) Jyväskylä: Ps-kustannus.
- MLL 2018. Yläkoulu alkaa. Viitattu 15.3.2024. [Yläkoulu alkaa - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](https://www.mll.fi/tyo/ylakoulu-alkaa)
- Mieli ry 2021A. Artikkelit ”Tunteet suuntaavat ajatuksia ja toimintaa” Viitattu 2.5.2024. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteet-suuntaavat-ajatukset-ja-toimintaa/>
- Mieli ry 2021B. Artikkelit ”Nuorten tunteet ja tunnetaidot” Viitattu 2.5.2024. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/lapset-ja-nuoret/mielenterveys-nuorisotyossa/nuorten-tunteet-ja-tunnetaidot/>
- Mieli ry 2022. Artikkelit ”Tutustu itseesi” Viitattu 2.5.2024. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/itsetuntemus-ja-itsetunto/tutustu-itseesi/>
- Nuoret ja osallisuus. Mitä on osallisuus? Viitattu 16.5.2024. <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa-osallisuudesta/>
- Papunen, Tiia. Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle. (E-kirja) Espoo: Ullan haloo. Viitattu 16.4.2024. <https://www.hel.fi/static/Kuva/Julkaisut/Nuoriso/Saavutettava%20Ryhmäyttävää%20toimintaa%20rakentamassa%20opas%20yhteistyölle%203.pdf>
- Perusopetuslaki (628/1998). Annettu Helsingissä 1.1.1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1998/19980628>

- Pohjonen, Krista & Vasamaa Kerttu 2019. Nuoren itsetuntoon vaikuttavat tekijät. Terveydenhoitaja. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 16.5.2024. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/263075/Pohjonen%20%20Vasamaa.%20Nuoren%20itsetuntoon%20vaikuttavat%20tekij%E4t.pdf?sequence=2>
- Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.5.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Savolainen Taija 2005. Alakoulusta yläkouluun. Jyväskylän yliopisto. Ohjauksen koulutus- ja tutkimusyksikkö. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18222/URN_NBN_fi_jyu-2006280.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen nuorisotyön tilastot 2024. Hyvinvointi-indikaattorit. Viitattu 14.5.2024. <https://nuorisotilastot.fi/1208/visualisoinnit/hyvinvointi-indikaattorit/>
- Thl 2023A. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskysely. Viitattu 4.5.2024. <https://thl.fi/documents/155392151/190160552/Lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-2023-kuviot.pdf/da2a5160-46ea-1afd-f84e-02400ad4a571/Lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-2023-kuviot.pdf?t=1695106742149>
- Thl 2023B. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 16.4.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>
- Vaajakosken yhtenäiskoulu 2023. Lukuvuosisuunnitelma 2023-2024. Kasvun ja oppimisen palvelut. Viitattu 15.3.2024. [Lukuvuosisuunnitelmapohja \(peda.net\)](http://Lukuvuosisuunnitelmapohja.peda.net)
- Willman, Ann-Mari 2016. ”Täältä tullaan yläkoulu!” Nivelvaiheen tukimalli alakoulusta yläkouluun siirtymiseen Liperin koulussa. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 15.5.2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116818/Willman_Ann-Mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

HAASTATTELUT:

Haastateltava 1 2024. Opettaja. Jyväskylä, 9.4.2024. Haastattelija: Lotta Elomaa.

Haastateltava 2 2024. Opettaja. Jyväskylä, 11.4.2024. Haastattelija: Lotta Elomaa.

LIITTEET

Haastattelujen litteroinnit:

[Haastattelu_04_09.pdf](#)

[Haastattelu_04_11.pdf](#)